באלה הימים — זה הולך בלי לדבר, כמאמר האנ־גלים.

הרי כבר קונפוציוס הזקן לימדנו שהשחתת המידות מביאה לידי השחתת הלשון — ולהיפך.

הפעם רק על מישגים, מהם של ה„בחור־הזע־צער" (הסדר) שהפך בימינו לבחורה המעבדת־ממללת; מהם גילויי בערות סתם ומהם טעויות שבדרך מן הפה ליד הכותבת או המקישה.

וכך אנחנו קוראים בידיעות אחרונות — פע־מיים, בשני מקומות שונים — כי „תיאטרונו ההיסטורי" (מה זה?) של ברט ברכט, הברלינר אנסמבל, יעלה בארץ שני מחזות, את גליליאו גליליי ואת באל.

באל? לא, באמת לא שמענו על מחזה כזה של ברכט. האם מדובר ב„נישפי" ברכט (באל) על מישקל „נישפי (י"ל) פרץ" שבראשית דרכו של האהל זיכרונו לברכה?

ואולי — הלב נחרד למחשבה — כתב ברכט לתומו מחזה בשם „בעל". בעל, אתם יודעים, בע־לה של העשתורת הידועה ושל עקרת־הבית המ־צויה.

הו, רטוש רטוש, מי יגלה עפר מעיניך?!

אם ברכט כתב „באל", הנה לאינגמאר ברגמן מיורענו אירעה תאונה מיקצועית הרבה יותר חמורה. שהרי מתברר כי בימים אלה ממש נמכר „פסנתר העץ העלוב, שלידו ,התאהבו' האמפרי בוגארט ואינגמר ברגמן בקפה פריזי."

בוגארט וברגמן?! זו כבר יכולה באמת להיות עילה למישפט־דיבה! ואגב, גם לא „פריזי"!

ומה תאמרו על ידיעה שלמה (28 שורות להר־ציא כותרת) המבשרת לנו כי אוניברסיטת תל־אביב עומדת להקדיש רב־שיח לסרט דוריט הק־טנה שכבר זכה להקרנת־בכורה שבה נכחו „כל אחד שנושא תואר של פרופסור, כל דיקן של פקולטה, כל מי שיש לו יד ורגל באוניברסיטת תל־אביב." באותה ידיעה מסופר לנו כי מחיר כר־טיס יחיד לסרט עלה 75 ש"ח וכי כל ההכנסות „הוקדשו לספריית אוניברסיטת תל־אביב."

בקיצור, הכל נמסר חוץ מן העיקר. שהרי כות־בת הידיעה שכחה להזכיר לנו (חס לנו מלחשוב שלא ידעה!) כי הסרט שבו מדובר זכה בכל הכבוד הרב הזה רק מהיותו מבוסס על הרומאן הנודע (בשם זה) של צ'ארלס דיקנס.

ומה תאמרו על כלבים אלה שבעיתון חדשות, אשר „יושבים יפה **ומקשקשים** בזנב"?! ואם לא די בכך, מוסיפה ציפורה יקרה זו שלנו גם חידוש לשוני נוסף הראוי כמדומה לפרס השבוע. כדי לא לגרוע מהנאת הקוראים אביא את המישפט כולו: „כל מי שמשחיט כלב, יושחט בעצמו."

אולי באמת הגיעה השעה לפתוח מדור **לעב־רית מושחטת** ולקרוא לו **על השחיתה.** לשם הייתי מכניס גם את הידיעה על פרופסור ארנס שהיה „רשמי ואצור כדרכו." אכן, אוצר אמיתי!

וכדי שלא יאמרו עלי שאני משוחד או מושחט, הרי לכם פנינה קטנה שמצאתי ב„תשקיף" שבגל־יונו האחרון של העולם הזה, שבו מסופר לנו שכל יחידת תיירות מתוכננת למושב „יכולה להכניס למושב, בניקוי הוצאות הבנייה, 50 אלף דולר." נקיים או מלוכלכים?!

וגם לידידי אורי אבנרי, מי שבדרך כלל ראוי לכל שבח על העברית הצלולה והמדוייקת שהח־דיר לעולם העיתונות הישראלית, קושיה לי: „כריתת גט"??

נכון: קיים בעברית גט־כריתות על מישקל ספר כריתות מלשון כריתה, גזירה, חתיכה. וק־יימת כמובן גם כריתת ברית, הסכם, חוזה (פרויד, אגב, היה מן הראשונים שעמד על משמעותה הפ־סיכולוגית של דו־משמעות או אמביוואלנטיות זו שבהוראתן הראשונית, הקדומה של מילים). אבל מימי עוד לא שמעתי על „כריתת גט".

מצד שני, ככל שאני מוסיף ומגלגל את הצי־רוף החדש בחיכי, כך הוא מתחיל להתקבל יותר על דעתי. אולי יתמזל מזלו ויצטרף לשורה ארו־כה־ארוכה של חידושי מילים וחידושי לשון שיצ־או מבית־מידרשו של העיתון הזה.

אחד מהם — אני חייב להודות — הייתי כורת, מכרית, מגלה מן הארץ. אילו היה הדבר בידי, כמובן. כוונתי לחידוש **בליין. על** מישקל חקיין, שתיין, זיין, חריין.

נכון: יש גם צליין, דיין, קריין. ובכל זאת הקונוטאציה (הידהוד מילים והקשריהן) הקובעת אצלי לגבי **בליין** היא שלילית מעיקרה. אף על פי שאין לי שום דבר נגד בליינים שהם שתיינים וזיינים, בתנאי שאינם גם חריינים.

אבל מה אתם רוצים ממני? שאוהב גם שמן חריע רק מפני שהוא מופיע במקורות (ובערבית)??

עירפו את ראשו

על חטאי אני מודה. בכל שבוע אני גוזר על עצמי: די! הקץ לביקורת, לשלילה, להתקפה. הפ־

עם אהיה קונסטרוקטיבי, חיובי, אופטימי, אכתוב רק על דברים יפים כקרחתו הבוהקת של אורי פורת.

ומה מעולל לי הדמון הרשע. הוא מושך לש־מאל ואני לימין. הוא לימין ואני לשמאל. אני אומר לעצמי: כתוב לפחות בשבח מזג האוויר. ואילו הוא בשלו: ומה עם האקלים?

אסיים איפוא בפשרה. דיברי שבח בלתי־מסו־ייגים לרשימת ביקורת שכמותה לא קראתי לח־ריפות ולשנינות מזה זמן רב. כל הזכויות שמורות לעדית זרטל מחדשות:

הם המנצחים האמיתיים, כי כל העתיד לפניהם, ואילו שלנו מאחורינו. אפשר לשר־טט אותו, את העתיד שלהם, כמעט במדו־יק, על־פי עברנו שלנו. כי בסרט הזה כבר היינו, אלא שבהקרנה הקודמת הוא היה שלנו, אנחנו היינו סוכניה של ההיסטוריה, הנפשות הפועלות בה והמשפיעות על מה־לכה – ועכשיו הוא שלהם. אפשר כבר לר־אות את הכינוס החגיגי של מליאת האו"ם, שבו מכיר הארגון הבינלאומי בקיומה של מדינה פלסטינית לצידה של מדינת ישראל – ז'נבה היתה רק פרלוד – ולצפות בהם, או לפחות לדמיין אותם, יושבים בבתיהם ורו־אים בטלוויזיה איך מדינה אחר מדינה מכי־רה בהם, „יס", „יס", „יס", ואחר־כך אפשר כבר לראות אותם יוצאים מהבתים המפו־צצים וההרוסים שלהם – אבל מי שם לב לפרטים בשעות גורליות שכאלה – שיכורים משמחה, ורוקדים ומניפים את דיגלי הא־דום־שחור־ירוק שלהם, ממש כפי שעשו הורינו עם דיגלי הכחול־לבן שלהם, בליל החורף ההוא של סוף נובמבר לפני 41 שנה, ביום שסופו היה אולי היפה והמרגש בחיי־הם.

ואז הם יקימו ממשלה, ויבחרו את מוס־דותיהם, ויתחילו לגבות מסים, ויפתחו מח־דש את בתי־הספר שלהם, וינסו ללמוד לנ־הל את חייהם, ויתקוטטו בינם לבין עצמם, וישמיצו זה את זה, ויתחיל הגועל נפש – אם ללמוד על־פי מה שקרה לנו – אבל זה כבר עניינם.

נתן זך ■

אמנות

ליאו רוט

רחוק מהעין, קרוב ללב

ל. רוט
ציורים, רישומים ותחריטים
הוצאת קיבוץ אפיקים

אם יש כיום צייר יהודי בעולם — הוא יושב בקיבוץ אפיקים בעמק הירדן. שמו ליאו רוט.

ליאו רוט: מישפחה (ציור־שמן)

קיים ויכוח: האם יש ציור יהודי? השוללים אומרים כי מוצא ונושא אינם מעידים על מהות. יהודים עם פיאות וקפוטות יכול לצייר גם צייר יוגוסלבי — האם יהיה זה ציור יהודי?

בעשור הראשון והשני של המאה, ברוסיה, בתקופת המהפכה, בשעה שבני לאומים שונים חיפשו את ייחודם, חיפשו גם אמנים יהודים את המייחד אותם, והם מצאו אותו בצורה: הם טענו כי האותיות העבריות המרובעות יוצרות צורות מיוחדות; הם הושפעו מהאמנות היהודית הע־ממית; הם הושפעו גם מבתי־הקברות היהודיים שמצבותיהם מעין מרובעים ומלבנים, שקועים באלכסון באדמה; והם ציירו את תמונותיהם בהשפעת האותיות ואבני המצבות ועיטורי בתי־הכנסת, כמו שאגאל וישסכר בר ריבק ונתן אלטמן ובמידה מסויימת גם אל (אליעזר) ליסיצקי ואחרים. ה„קוביזם היהודי" הזה, בתוספת אווירה הזויה וסמלים שונים, היה גם לצורת ביטוי לאמנים יהודים בגרמניה — יאנקל אדלר היה הגדול שבהם, אבל גם בודקו יצר בתמונות השמן שלו קוביזם ועולם הזיות. וכזה הוא ליאו רוט, שקיבל את חינוכו האמנותי בגרמניה.

בראשית שנות ה־30, כשעלה הנאציזם לשילטון וליאו רוט, אמן צעיר, נתקל בכל גילויי האנטי־שמיות, החליט לעלות לארץ. הוא הצטרף לחבורת יקים צעירה שהקימה בתל־אביב קו־אופרטיב לניקוי חלונות־ראווה. פעם ביקר אצל מישפחתו בעמק־הירדן והמקום מצא חן בעיניו, הצטרף לקיבוץ אפיקים והיה לרועה־צאן. סבור היה שנפרד מהציור, אבל לא לאורך ימים. ליאו רוט החל לצייר שוב, ומאז, במשך חמש עשרות שנים, הוא חי באפיקים ומצייר.

במרכז ציוריו נמצאים תמיד בני־אדם, יחידים וזוגות, אבל תמיד על רקע — קיבוץ או כפר או עמק הירדן והכנרת או עיירה, ולעתים כל המראות הללו מתערבבים יחד, ועבר והווה מופיעים על אותו הבד — יהודים ממרחבי אירופה או מעמק־הירדן מעוגנים באדמה הזאת, בעמק, בקיבוץ. הכל מושרש מחדש והוא גם לא חדש. וכל אלו מצויירים בכישרון רב וכוללים אותך הצופה עם התמונה.

בימים אלו יצא לאור בהוצאת אפיקים אלבום־תמונות שצייר ליאו רוט בשנים האחרונות ומתברר שהזמן עשה את ציוריו של רוט צלולים יותר, בהירים וטובים יותר. אלעזר גלעד, מה־טובים שבמעצבי הספרים בארץ וצייר בזכות עצמו, עיצב את האלבום בצורה פשוטה־כאילו, אבל באופן הממחיש בצורה מצויינת את הישגיו של רוט. הוא גם הקדים לאלבום הקדמה יפה, לירית ומזדהה — הקדמה של צייר ומשורר, שכן אלעזר גלעד הוא גם משורר.

אין לנו הזדמנויות רבות לראות את ציוריו של רוט, שכן הם ספונים בסטודיו שלו בקיבוץ הרחוק. וזה הפסדה של האמנות הישראלית. שני המוסיאונים הגדולים בישראל — זה של ירושלים וזה של תל־אביב, אינם מציגים זה זמן רב בצורה מתקבלת על הדעת אמנות ישראלית. במוסיאון ישראל מוצג בימים אלו אוסף ציורים חשוב, שאין לו כל קשר למה שנוצר בארץ, ובתל־אביב מציגים אוסף פיסול חשוב, שגם לו אין שום נגיעה לישראל. בתל־אביב מציגים גם תערוכות־צילום נודדות — חשובות ככל שיהיו — אותן שולח מוסיאון ניו־יורקי בהעתקים למקומות שונים בעולם. ציורים כשל אלו של ליאו רוט — אין להם מקום על כתלי המוסי־אונים שלנו, שלכאורה נוסדו במגמה להציג ולפתח את האמנות המקומית. אם יציגו מנהלי המוסיאונים את ציוריו של ליאו רוט וחבריו האחרים החיים כאן — כיצד ייחשבו למנהלים חשובים כמו אלו שבעולם הגדול?

שלמה שבא ■

איתן קלינסקי

בור שיברי

בְּאַדְמַת מְלַבֵּס עַל גְּדוֹת הַיַּרְקוֹן
סָבִי נָעַץ לַהַב מַחֲרֵשָׁתוֹ בִּבְתוּלֶיהָ
קָשַׁר צַוָּארוֹ בְּתָלֶם עָבֹתוֹ,
אָבִי הֵסִיר מֵעָלֶיהָ כָּל קִשּׁוּרֶיהָ
שִׁדֵּד רְגָבֶיהָ אַחֲרָיו,
יַלְדוּתִי עוֹד אָרְתָה מְעַט מִמְּגָדֶיהָ —
הַיּוֹם עַל אוֹתָהּ אֲדָמָה
רָאִיס מוֹכֵר בְּכֶסֶף
בְּשַׂר עֲבוֹדָה חַי מְטִירָה
בִּידֵי גְּבִיר מִפֶּתַח־תִּקְוָה,
הַיּוֹם עַל אוֹתָהּ אֲדָמָה
בְּשַׂר עֲבוֹדָה חַי
רוֹעֶה בְּבוֹר שִׁבְרִי.

תיאטרון על הקיר

אסתר פרץ־ארד היא תלמידה של אסכולת־ציור רבת הישגים. בשנות השלושים פתח אהרון אבני, שהיה מצייריה האביונים, החולמים והת־מימים של הארץ, סטודיו בתל־אביב. מה שהיום עושות אקדמיות, מדרשות ומכללות לאמנות עשה אבני לפני ארבעים־חמישים שנה במרתף

שלומית אהרון ב„עלובי החיים", ציור של אסתר פרץ־ארד

של מעונות־עובדים ברחוב פרישמן. ציירים רבים למדו אצל אבני, חבים לו הרבה וזוכרים אותו באהבה.

אסתר פרץ־ארד היא כיום מטובי המציירים בשחור־לבן בארץ. דיוקן שלה הוא ריאליסטי, אבל יחד עם זאת הוא אוצר ביטוי רב, קו יפה ומיגוון עשיר שבין לבן, אפור ושחור. לפני זמן לא רב פנתה לציור תיאטרון, ישבה באולם הקאמרי ומאחורי הקלעים והעלתה סידרה של ציורי הצ־גות ודיוקני שחקנים עשירים בצבע, אף־על־פי שכאמור, הם עשויים בשחור־לבן בלבד.

בימים אלו נערכת תערוכה של ציוריה והד־פסי־אבן שנעשו על פיהם, באולם הכניסה של התיאטרון הקאמרי. וכך יכולים צופי „עלובי החיים" ו„אמא קוראז'" לראות לפני ההצגה, בש־עת ההפסקה ואחרי ההצגה, על הקירות את מה שהם רואים מן האולם, כשהוא חולף לפניהם על הבימה. אסתר פרץ־ארד קבעה והותירה את החו־לף ונעלם, הפעם הוא נותר על הנייר.

י. שלם ■

עורך נתן זך